

Περί λαϊκής κυριαρχίας...

Του **Ανδρέα Μαζαράκη**

Λαϊκής κυριαρχίας το ανάγνωσμα. Ανέκαθεν αποτελούσε την καραμέλα την οποία πιπιλίζουν οι εκάστοτε κομματικοί ηγέτες, και δεξιοί και αριστεροί και πράσινοι και κόκκινοι. Και ουδέν αληθέστερον τούτου, ότι ουδείς απ' αυτούς πίστεψε στη λαϊκή κυριαρχία. Και ο μεγαλύτερος εχθρός τους ήταν ακριβώς αυτή. Όμως λαϊκή κυριαρχία υπάρχει. Και είναι η πνοή, το ερέθισμα και ο βατήρας για να απογειωθεί ένας λαός μια εποχή. Αν σήμερα ζούμε σε έναν κόσμο αδιαφορίας, κι αν σήμερα βλέπουμε τον κόσμο να απομακρύνεται από την έννοια «πολίτης», δεν σημαίνει ότι απομακρύνεται από την έννοια «πολιτεία».

Αυτή την κρατάει πάντα μέσα του, λαμπάδα που δεν σβήνει. Ακόμα και στους πιο σκληρούς και ανάληπτους καιρούς, όπως και αν λέγονταν (Κατοχή, Τουρκοκρατία...), αυτή η φλόγα υπήρχε πάντα. Και μπορεί να μαθαίνουμε από τους σοφολογιότατους ότι στη διάρκεια της Επανάστασης -γιατί η Επανάσταση είναι το πιο λαμπρό παράδειγμα- ο λαός ήταν εξαγριωμένος, εξαιτίας της μακραιώνης δουλειάς, αδικώς χαμερπής, αλλά δεν υπάρχει ελεεινότερο ψέμα απ' αυτό τον ισχυρισμό. Μπορεί ο λαός να ήταν αγράμματος, διατηρούσε όμως παραδοσιασκές αξίες, τη φυσική ευγένεια, την αλληλεγγύη, το πάθος για την ελευθερία, το φιλότιμο, την ατομική αξιοπρέπεια, συστατικά όλα ενός ιδιαίτερου ελληνικού ψυχισμού. Η διαφθορά, ο εκφυλισμός και η αλλοτριώση αφορούν αποκλειστικά τους συνεργάτες των ξένων δυναστών, των Τούρκων και των Δυτικών.

«Γενναίοι, τολμηροί και υψηλόφρονες»

Τους αληθινούς Έλληνες, έγραφε ο Γερμανός αριστοκράτης J. Von Riedesel, που ταξίδεψε το 1768 στην οθωμανική επικράτεια, δεν θα τους βρεις στην Κωνσταντινούπολη, όπου «φιλούν τις αλυσίδες τους και πασχίζουν να τις κρύψουν με λουλούδια», αλλά στην επαρχία, στα νησιά, στην Αθήνα». Ο Άγγλος γιατρός J. Griffiths, που περιηγήθηκε την Ανατολή το 1785, ταυτίζει τους πλούσιους Φαναριώτες με τους προνομι-

ΕΙΝΑΙ Η ΠΝΟΗ, ΤΟ ΕΡΕΘΙΣΜΑ ΚΑΙ Ο ΒΑΤΗΡΑΣ ΕΤΣΙ ΟΣΤΕ ΝΑ ΑΠΟΓΕΙΩΘΕΙ ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ

ούχους μουσουλμάνους και αντιπαράθετεί τους Έλληνες της Ρούμελης, του Μωριά και των νησιών, που είναι «γενναίοι, τολμηροί και υψηλόφρονες». Οι αληθινοί Έλληνες δεν είναι η τάξη των πλουσίων, γράφει το 1792 ο Γάλλος A. L. Castellan. «Ο φόβος αρπαγής του αποθησαυρισμένου πλούτου έχει μεταβάλει τους προνομιούχους σε διπλοπρόσωπους και ποταπούς. (...) Μονάχα στους βουνισίους θα βρεις την ειλικρίνεια και την καλοσύνη, τις αρετές της φιλοξενίας» προσθέτει. Ακόμα και στα χρόνια του Αγώνα, μέσα στη συμφορά, το θάνατο, την ερήμωση και την απελπισία, ο λαός διατηρούσε τις αρετές του. Οι Έλληνες, γράφει ο Αμερικανός H. Post, που βρισκόταν στην Ελλάδα το 1827, «είναι ο πιο αξιαγάπητος λαός, ο πιο φιλόξενος και γενναϊόδωρος».

«Αγροίκος και χαμερπής»

Απέναντι σε ένα λαό ήρωα, πανέτοιμο για κάθε θυσία, καρτερικό και ακατάβλητο, ένα λαό που εγκολπώθηκε από την πρώτη στιγμή, με ωριμότητα, τους νέους πολιτικούς θεσμούς, μια ανάξια και εξαχρειωμένη ηγεσία τον ήθελε να είναι αγροίκος και χαμερπής. Εδώ, μεγάλο ερώτημα το πώς εξηγείται η προσήλωση των

Ελλήνων, από την αρχή του ξεσηκωμού, στα φιλελεύθερα και δημοκρατικά ιδεώδη. Ήταν ακόμα έντονα τα μηνύματα της Γαλλικής Επανάστασης για την κατάλυση της απολυταρχίας και το θρίαμβο των λαϊκών ελευθεριών. Έπειτα, η πνευματική αναγέννηση του ελληνισμού, που συντελείται στις τελευταίες δεκαετίες του 18ου αιώνα, ξαναφέρει στο ασυνείδητο των Ελλήνων την αγάπη τους για δημοκρατικούς θεσμούς. Και μπορεί σχολεία να μην υπήρχαν, αλλά η ερωτική σχέση του Έλληνα με την Ελευθερία δεν είχε σβήσει ποτέ. Δείγμα λαϊκής κυριαρχίας, το ακούμε από τον ίδιο τον Κολοκοτρώνη.

«Και ίσως εφθάναμεν και έως την Κωνσταντινούπολη»

Αφηγείται ο Κολοκοτρώνης: «Εισ τον πρώτο χρόνο της Επανάστασης είχαμε μεγάλη ομόνοια και όλοι ετρέχαμε σύμφωνοι. Ο ένας επήγεν εις τον πόλεμο, ο αδελφός του έφερνε ξύλα, η γυναίκα του εζύμωνε, το παιδί του εκουβαλούσε ψωμί και μπαρουτόβολα εις το στρατόπεδο και, εάν αυτή η ομόνοια εβαστούσε ακόμη δύο χρόνους, πθέλαμε κυριεύσει και την Θεσσαλία και την Μακεδονία, και ίσως εφθάναμεν και έως την

Κωνσταντινούπολη. (...) Εκατόν Έλληνες έβαζαν πέντε χιλιάδες εμπρός, και ένα καράβι μίαν αρμάδα. Αλλά δεν εβάσταξεν! Ήλθαν μερικοί και πθέλπσαν να γένουν μπαρμπέρηδες εις του κασιδή το κεφάλι».

«Ίσον αίσθημα»

Και ο αγωνιστής Φωτάκος: «Κατά τας αρχάς της Επανάστασης όλοι οι Έλληνες είχαν μέσα τους ίσον αίσθημα διά την ελευθερίαν υπερασπιζόμενοι την πατρίδα των, εκαταφρόνουν τον θάνατον και πείσμα μεγάλον είχαν να νικούν τους εχθρούς των, τούτο όμως εγένετο εν καιρώ της καθαρής δημοκρατίας, αλλ' άμα ύστερα εισηχώρησεν η αριστοκρατία, αυτή ενόθευσε την διοίκησιν, αύξησε την φιλοδοξίαν των ατόμων, έφερε την εσωτερικήν ασυμφωνίαν και επί τέλους τον εμφύλιον πόλεμον».

Μορφή άμεσης δημοκρατίας

Η λαϊκή κυριαρχία δεν αποτελούσε απλή συνταγματική αρχή. Ήταν εδραιωμένη στη συνείδηση των Ελλήνων. Από το 1821 η ανάδειξη των αντιπροσώπων γινόταν με συμμετοχικές διαδικασίες που θυμίζουν την αθηναϊκή δημοκρατία του 5ου και του 4ου αιώνα. Άμεσα υπήρχε η διαδικασία της εκλογής. Ασκοούσαν τα εκλογικά δικαιώματα με ευλάβεια και υπευθυνότητα, και ήταν όλοι έτοιμοι να αναλάβουν ευθύνες.

Χωρίς ενιαία διοίκηση πριν από το πρώτο Σύνταγμα

Η κεντρική κυβέρνηση που ανέδειξε το πρώτο Σύνταγμα έχει ολιγαρχική νοοτροπία, ενώ το αντιπροσωπευτικό σύστημα νοσεί, μολυσμένο από το τυχοδιωκτικό πνεύμα των φατριών. Στα δύο πρώτα χρόνια η Επανάσταση ήταν παλλαϊκή, με αυθόρμητη συμμετοχή. Και γι' αυτό θριάμβευε. Χωρίς ενιαία διοίκηση και χωρίς οργανικό νόμο, παρατηρεί ο σύγχρονος Ν. Δραγούμης στο έργο του «Ιστορικά Αναμνήσεις» (Αθήνα 1897), «επράχθησαν πολλά και μεγάλα, συνεκροτήθη στρατός, εξοπλίσθη στόλος, εκυριεύθησαν φρούρια, επυρπολήθησαν πλοία, κατετροπώθησαν πολυάριθμοι δυνάμεις και οι χθες δούλοι ανύψωσαν εαυτόν εις έθνος· έως τότε και κυβερνήσεων και συνταγμάτων τόπον επείχον η φιλοπατρία και ο ενθουσιασμός· από τούδε όμως η έρις και η ιδιοτέλεια επισείουσι κινδύνους καταστροφής».

